"אני קיבוץ"

הדס עפרת מסיט את הדיון בקולקטיב הקיבוצי מן הקוטביות הפרובלמטית של יחיד מול קבוצה אל מטאפורה קיומית-גופנית האומרת: 'אני קיבוץ' (כהשתקפות-ראי מוסטת לצורת ההצבעה: "זה קיבוץ"). עפרת מציע את היחיד - או אולי את קיומו היחידי של האמן - כישות אוטרקית-מעגלית, אורגניזם המאחד זכר ונקבה, המספק את צרכי עצמו, ומשקף את בבואת היוצר בזו של המייצר. עיסוקו המתמשך בדימוי הקיבוץ "עוקף את החברתיות, את הישראליות, את ועדות הקליטה, את סדרן העבודה ומשאבי אנוש", ומאיר את רעיון ה'אדם האידיאי' הנושא על גופו-שלו את סימני המחויבות האישית שלקח על-עצמו,

כמו-גם את סבלו וצלקותיו. הגוף הפרטי הופך להיות מתחם פוליטי, כמו-גם חקלאי – "אמן תענית" המכוון את מניפת הרעיון המוסרי אל תוך גופו-שלו.

"הקבוצה", כתב צבי שץ, הוגה רעיון 'הקבוצה האינטימית', "כאותה הגומה הנחפרת מסביב לעץ, שבה יתאספו מי הגשמים לאחר הסער, ושם בסתר נטף-נטף תיעשה פעולת ההתחדשות..." שץ מדמה את הקבוצה לגוף מעגלי סגור, האוסף אל תוכו חומרי-חיים וממיר אותם ליצירה והתחדשות, כשהתהליך כולו מתרחש באופן סמוי מן העין – תהליך המהדהד, למשל, במיצג "דרך החלב" של עפרת בו ייצר, באמצעות חום גופו, תוך כדי צעידה לאורך שביל הטבעת העוקף את הקיבוץ, גבינה מחלב-צאן. (ראה עמ' X)

לפיכך, מקרין הדס עפרת את דימוי חדר האוכל הקיבוצי על-גבי פורמאט מעוגל, האוסף ומרכז אליו – כמו הגומה – את משמעות טכסיה הרפטטיביים והאוטרקיים של החברה הקיבוצית. חדר האוכל – המוסד האחרון המשמר את שרידיה השיתופיים של הקבוצה – מוקרן בנגאטיב שחור-לבן ובהילוך אחורי,

על-גבי מצע גופני: עור תוף מתוח המצמיח מתוכו שביל שיער מתארך, מצטופף לפקעת כהה. השיער מתערבב בדמויות האוכלים המוקרנות ומעורר את תודעת הגוף החשוף: דימוי אחד, המבקש לחפוף בין הקולקטיב לבין האינטימיות הגופנית של הפרט, הנושא בגופו את משקלה האישי של האידיאה.

שני פורמאטים מעגליים הציב עפרת, כשתי עיניים, המשקיפות על התערוכה; האחד מקרין את גוף הקולקטיב מתוך עור התוף (שמיעה), השני מצופה במראה (אובייקט צפייה, ראייה), המשדרת מתוכה צלילי תיפוף עמומים של תופי טם-טם שבטיים אל חלל התערוכה, תוך-כדי שיקוף דמותו של הצופה. היפוך הפונקציות (באיבר השמיעה רואים ובאיבר הראייה שומעים) מפר את סדר הפעולות המתואם

של הקולקטיב, ומפצל את נקודות המפגש: הצלבה המייצרת שיבוש מערכתי.

העבודה **"מודל-עריסה"**, המקרינה על הקיר צללית של עריסת-תינוק שנעה בסיבובים מונוטוניים, מעלה את כוחו של ה'יחד' כמשרה שלווה וביטחון וכמייצר 'רעש לבן' – זמזום האוכלים בחדר האוכל, המהום שגרת היומיום הבלתי-פוסקת. אמהות בקיבוץ גילו את פוטנציאל ההרדמה של רעשי חדר האוכל, המועצמים בעבודה של עפרת לאו-דווקא כמופע ווקאלי, אלא ככוח שבטי מייצב, ומשרה נמנום...

העבודה **"לולאה"**, המשולבת בתוך רצפת בית הילדים עוסקת בניסיון לאחוז בכל הכוח בעצמו/ בזולתו, ניסיון המתגלה כמעומעם וכמתעתע. בואליקרבלי – (בוא אלי, קרב אלי), ובהמשכו, שזור-קלוע בתוכו: עזובותיהנחלי (עזוב אותי, הנח לי). קרבת היתר מטשטשת את הגבולות ומייצרת מקלעת-נפשות השזורה זו בזו ללא הפרד, תוך כדי איבוד המוקד הרגשי הצלול.

טלי תמיר

טקסט זה של טלי תמיר, אוצרת התערוכה "לינה משותפת" (מוזיאון תל אביב, ביתן הלנה רובינשטיין, מאי-ספטמבר 2005), לקוח מתוך הקטלוג לתערוכה, עמודים 179-178.
הדס עפרת, **היית מת,** הוצאת גוונים, תל אביב, 2004, עמ'78.
צבי שץ, "על הקבוצה", מתוך **הקבוצה מאסף לענייני הקבוצה וחייה,** הוצאת הסתדרות העובדים העברים הכללית בארץ-ישראל, תל אביב, תרפ"ה (1925), עמ' 11.
בינאלה למיצג, קיבוץ נחשון, 2001. אוצרת: יעל קייני.